

اقتصاد زمان جنگ با وجود کاهش درآمدهای ارزی چگونه مدیریت شد؟

حجم درآمدهای ارزی کشور در سال ۶۵ به کمتر از ۶ میلیارد دلار رسید و دولت با سرایشی فاحش درآمدهای ارزی مواجه شد و بدترین سال‌های اقتصاد ایران از لحاظ منابع ارزی نیز همین سال ۶۵ بود

خارجی با آقای دکتر عابدی جعفری اختلاف نظری نداشتیم و با یکدیگر کاملاً هماهنگ بودیم. بحث تولید و خودداری از واردات کالاهای غیرضرور در همه برنامه‌های وزارتخانه‌های بازرگانی و اقتصاد مورد توجه قرار می‌گرفت و نقطه قوت کشور در آن زمان رویکرد تولیدمحور در وزارت اقتصاد، بانک مرکزی و وزارت بازرگانی بود. البته این را هم بگویم که وزارت بازرگانی در آن برهه مورد تهاجم لابی واردکنندگان و آموزه‌های لیبرالی بود. در طول تاریخ تجاری ایران هر زمان بازرگانی مورد ایراد واردکنندگان نبوده، زمانی بوده که در تسخیر آنها بوده است! قبل از ورود من به دولت در سال ۱۳۶۴، کمیته تخصیص ارز دو بار و یا حتی بعضی از اوقات یک بار در ماه تشکیل جلسه می‌داد. اما پس از ورود من به وزارت اقتصاد جلسات این کمیته هفته‌ای دو بار با مسئولیت من برگزار می‌شد.

● به موضوع اشتغال اشاره کردید. آیا در سال‌های جنگ با بحران بیکاری مانند امروز مواجه بودید؟
طبیعتاً بیکاری مانند امروز نبود. اقتصاد کشور آن زمان تولیدمحور بود. سیاست‌های تجاری حمایت از تولید بود و نه واردات. سیاست پولی نیز تولیدمحور بود، یعنی توجه به اعطای تسهیلات اعتباری به بخش‌های تولیدی به جای تأکید بر وام‌های دلالی. صنوف تولیدی علاوه بر صنوف توزیعی راه‌اندازی شدند. از آنجا که کارگاه‌های تولیدی دارای کارت شناسایی بودند، عموماً مواد اولیه‌شان یا از داخل تأمین می‌شد و یا برای واردات به آنها ارز تعلق می‌گرفت. لذا تهیه مواد اولیه آنها تسهیل می‌شد. این کارگاه‌ها با توجه به حجم بالایشان، اشتغال خوبی نیز ایجاد می‌کردند و هم‌اکنون صنوف نیز رئیس شورای عالی اصناف کشور، سیاست‌های اتحادیه صنوف تولیدی است. بیکاری را محدود کرده و به اشتغال کمک خوبی می‌کرد.

● چه کسانی در این کمیته بودند؟

رئیس کل بانک مرکزی، وزیر بازرگانی، وزیر صنایع، رئیس سازمان برنامه و بودجه و... در این کمیته حضور داشتند. البته اگر جلسه در مورد موضوعی بود که به وزارتخانه

● در طول دوران وزارت‌تان بر سر موضوع واردات با وزیر بازرگانی دچار اختلاف شدید؟
نه به هیچ وجه. ما در حوزه تجارت

محمد جواد ایروانی؛ وزیر اقتصاد سال‌های ۶۴ تا ۶۸ در جلد دوم کتاب محرمانه‌های اقتصاد ایران، روایت‌های جالبی را از وضعیت اقتصادی کشور در دهه ۶۰ بیان کرده است. وی شیوه‌های برخورد دولت و نخست‌وزیر در آن زمان با مسائل و همچنین شیوه مواجهه مجلس با مباحث اقتصادی را تشریح کرده و همچنین از برخی اقدامات در زمان جنگ به منظور اداره اقتصاد و حفظ معیشت مردم از طریق توزیع کوپنی اقلام اساسی سخن گفته است. در شماره امروز نیز وی برخی جزئیات از نحوه همکاری وزارت اقتصاد و بازرگانی و شیوه جلسات دولت را عنوان کرده است.

گزارش

● شما عضو ستاد بسیج اقتصادی بودید بارها از عملکرد آن دفاع کرده‌اید. اما شواهد نشان می‌دهد عملکرد ستاد بسیج اقتصادی که ریاست آن برعهده آقای میرزاده بوده خیلی هم قابل دفاع نبوده است. همین منتقدان در نقد عملکرد ستاد بسیج اقتصادی روایت می‌کنند این ستاد بعدها علاوه بر توزیع کوپن، وارد حوزه قیمت‌گذاری کالاها نیز شده است. آیا این مسأله واقعیت دارد؟

تمام قیمت‌گذاری‌ها توسط سازمان حمایت صورت می‌گرفت. البته هر کجا که کالاهای اساسی و محصولات تولید شده از کالاهای اساسی توسط ستاد توزیع می‌شد، به طور طبیعی به دلیل حمایت ارزی و ریالی، سازمان حمایت حتماً باید روی محاسبات فنی نظر نهایی را می‌داد. البته اگر حمایت ارزی و ریالی در مورد اقلامی وجود نداشت

این کار را نمی‌کرد و گرنه با رانت و ارزانی که این محصولات اساسی داشت، تبدیل به بهشت دلان و واسطه‌های بی‌رحم زمان جنگ می‌شد.

● در جایی می‌خواندم که دولت در همان اوج جنگ، بشدت دنبال صادرات غیرنفتی بود؟ درست است؟

بله؛ بدنه اصلی دولت به دنبال افزایش صادرات غیرنفتی بود. اتفاقاً وقتی کشور در محدودیت قرار می‌گیرد، هم به دلیل ایجاد منابع ارزی و هم به دلیل اشتغال، باید توجه بیشتری به این مسأله داشت. به هر حال بحث اشتغال بسیار مهم است. در گذشته ظرفیت‌های صادراتی ما بیشتر اقلام سنتی بود. امروز می‌بینید علاوه بر صادرات کشاورزی، صادرات سایر اقلام مانند صادرات صنعتی و صادرات خدمات مهندسی نیز رشد کرده و جایگاه مناسبی یافته است.

● در سال‌های جنگ جلسات هیأت دولت هفته‌ای چند بار تشکیل و در این جلسات چه مباحثی مطرح می‌شد؟

جلسات هیأت دولت حداقل هفته‌ای دو بار تشکیل می‌شد و بررسی قرار می‌گرفت. به نظر من شوراها در کشور کارکرد بسیار خوبی در آن زمان داشتند. از این جهت بسیاری از شوراها عالی مانند شورای اقتصاد به ریاست نخست‌وزیر و کمیسیون اقتصادی دولت و بقیه کمیسیون‌های دولت و... حداقل هفته‌ای یک بار تشکیل می‌شد. کمیته تخصیص ارز نیز به ریاست وزیر اقتصاد هفته‌ای

کتاب

تهاجم لابی واردکنندگان به وزارت بازرگانی

یادم هست زمانی که مقام معظم‌رهبری، رئیس‌جمهور بودند در یکی از ملاقات‌ها به من فرمودند: «بخش اقتصادی وزارت امور اقتصاد و دارایی، مغفول مانده و به وزارتخانه شما وزارت دارایی می‌گویند، آن را احیا کنید.» ما همیشه سعی می‌کردیم با فعال کردن وزارتخانه در مسائل اقتصادی، بُعد اقتصادی این وزارتخانه را تقویت کنیم. حوزه تأمین کالا برای عموم مردم و خانواده رزمندگانی که در جبهه‌ها از انقلاب و کشورشان دفاع می‌کردند بسیار مهم بود. به هر حال در آن مقطع سعی بر این بود که مصارف حداقلی کالا و بهداشت خانوارها تأمین شود.

ما در حوزه تجارت خارجی با آقای دکتر عابدی جعفری اختلاف نظری نداشتیم و با یکدیگر کاملاً هماهنگ بودیم. بحث تولید و خودداری از واردات کالاهای غیرضرور در همه برنامه‌های وزارتخانه‌های بازرگانی و اقتصاد مورد توجه قرار می‌گرفت و نقطه قوت کشور در آن زمان رویکرد تولیدمحور در وزارت اقتصاد، بانک مرکزی و وزارت بازرگانی بود. البته این را هم بگویم که وزارت بازرگانی در آن برهه مورد تهاجم لابی واردکنندگان و آموزه‌های لیبرالی بود. در طول تاریخ تجاری ایران هر زمان بازرگانی مورد ایراد واردکنندگان نبوده، زمانی بوده که در تسخیر آنها بوده است! قبل از ورود من به دولت در سال ۱۳۶۴، کمیته تخصیص ارز دو بار یا حتی بعضی از اوقات یک بار در ماه تشکیل جلسه می‌داد. اما پس از ورود من به وزارت اقتصاد جلسات این کمیته هفته‌ای دو بار با مسئولیت من برگزار می‌شد.

